

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: TELBISZ TAMÁS

DENATURÁLT OMÁN

Egy tolvajtól lopni tán nem akkora bűn... Széchenyi Zsigmond maga vallja be fél évszázaddal ezelőtt írt „Denaturált Afrika” című könyve első soraiban, hogy írása címét suttyomban orozta el egy (hozzá képest) 40 évvel korábbi amerikai szerzőtől. Így talán ő sem sértődik meg az örök vadászmezőkön, ha jelzőjét ezúttal Ománra használom. A közelmúltig bezárkózó politikát folytató és dúsgazdag szomszédjai (Szaúd-Arábia, Egyesült Arab Emírségek) mellett viszonylag szegénynek tűnő Omán büszke hagyományaira. Aki azonban a gyakran középkori hangulatot árasztó – mert valójában szegény – arab országok hagyományos életmódját keresi, nem egészen jó helyen jár itt, mivel Ománban már csak nyomokban lelhető fel a régi életforma (noha létezik még). Ománba az menjen, aki az átalakulásra kíváncsi. Vagy a természetre...

AZ EMÍRSÉGEK ALAPÍTÓ ATYJA, ZAYED SEJK
fenyegetően felhúzott bal szemöldökével

KÁBÚSZ SZULTÁN,
Omán szelíd tekintetű uralkodója

Omán jellegzetesen „félutas” ország: kis fáziskéséssel, lassabban és némileg eltérő célokkal indult el azon az úton, amelyen a „pénzbe fuladó” Emírségek az élenjárók. Itt csak 1962-től kezdődött az olajkinyerés, de a készletek korlátozottak, és a közeljövőben várható a termelési csúcspont elérése. Omán „szegénysége” csupán relatív fogalom (bár a közelmúlt történelmét leszámítva valóban a szegény országok közé tartozott), hiszen az olajnak köszönhetően az egy főre jutó GDP-t tekintve a világrangsorban a 23. hely körül áll, lemaradva ugyan a 7. helyezett Emírségektől, de messze megelőzve a listán 140., háborúba süllyedő, szegény szomszéd Jement. (Viszonyításképpen: Magyarország ugyanezen a listán az 50. hely környékén tanyázik.) Az olajpénzből maguknak „alattvalókat” vásárló Emírségekben az ország teljes népességéből napjainkban már 85% a vendégmunkások aránya! Ezt az utat követi Omán is, ám itt ez az arány jelenleg „csak” 44%.

Dubajhoz hasonlóan itt is rájöttek, hogy az olaj nem tart örökké, és nem ártana más jövedelem után nézni. Így a hagyományosan zárkózott Omán – meglehetősen késéssel – a közelmúltban úgy döntött, hogy a turizmust kell fejleszteni, amibe nagy lendülettel bele is vágott: vízumkönnyítéssel, szállodaépítésekkel, infrastruktúra-fejlesztéssel és természetesen marketinggel.

Földszintes főváros, földszintes palotával

Az arab országokban megszokott dolog, hogy az uralkodó képe mindenhol ott lóg: az utcán, a boltban és gyakran az otthonokban is. A szultánért (vagy királyért, sejkért, emírért) rajong a nép – míg zűrzavaros időkben ki nem derül, hogy mindenkinek hirtelen elege van belőle... Az Öböl-országok vezetői rettegve figyelték az arab tavasz ki-

törését és következményeit, de az olajnak köszönhető jóléti rendszernek hála, itt csupán mérsékelt változások következtek be 2011 óta.

Az Emírségekben mindenütt ott lóg az alapító Zayed sejk portréja, akinek ijesztő arckifejezése után kifejezetten megnyugtatóan hat a gyakran már-már Szent Ferenc-i egyszerűségben, egy szál köpenyben, bottal – na és persze az övében törrel – ábrázolt Kábúsz ománi szultán képe. Erről a szelíd arcú emberről elsőre talán nem is gondolnánk, hogy puccsal vette át a hatalmat az uralkodásba „belefeledkező” apjától 1970-ben. Kábúsz családi állapotát tekintve egyébként épp ellentéte a szomszédos Szaúd-Arábia államalapító királyának, Abdul-Aziznak, akinek 22 feleségétől 45 fia született (a lányok itt nem igazán számítanak), és akkor a több száz ágyasról még nem is szoltunk. Kábúsznak

A NAKHL-ERŐD
egy jellegzetes hegylábi oázis településen magasodik (előző oldalpár)

MAGASBA TÖRVE
A közelmúltban épült maszkati Nagymecset egyik nyolcszögletű minaretje (jobbra)

ÍGY KÉSZÜL A „KORCSOLYAPÁLYA”

Vendégmunkások tisztítják és fényezik tükörsimára a Nagymecset körüli díszkövezetet

A TÖBBNYELVŰSÉG,

elsősorban az angol nyelv ismerete alapvető egy olyan társadalomban, ahol a népesség közel fele bevándorló

összesen egy felesége volt, de attól is 3 év után elvált, és sohasem született gyermeke, így jelenleg az ország egyik legizgatóbb kérdése, hogy ki lép majd az öregedő szultán helyébe halála után.

A jelenleg is népszerű Kábúsz egész uralkodása alatt óvatossá, békére törekvő politikát folytatott, továbbá próbálta összeegyeztetni a modernizációt és a hagyományok tiszteletét. Ennek egyik roppant szembeötlő megnyilvánulása, hogy megtiltotta a felhőkarcoló építést, így Maszkat, az ország fővárosa igencsak eltér a környező olajállamok ég felé nyújtózó nagyvárosaitól. A kis túlzással „földszintesnek” nevezhető főváros így nem fölfelé, hanem oldalirányban próbált meg terjeszkedni, de ez sem volt

könnyű, mert a Hadzsar-hegység éppen itt fut ki az óceánpartra, teljesen leszűkítve ezzel a fővárostól északnyugatra elterülő, egyébként is meglehetősen keskeny parti síkságot. Márpedig a terjeszkedésre nagyon is van igény, hiszen a főváros népessége az elmúlt évtizedben megduplázódott: jelenleg 1,3 millió fő, így a város mintegy 40 km hosszan nyújtózik a part mentén. Szerencsénkre kiváló szállást találunk a fővároshoz tartozó homokos tengerparton, ahol békében felferhetjük sátrainkat. Egy rendőrségi dzsip ugyan ellenőriz minket, de miután kiderül, hogy nem valami „csóró” országból érkezünk, hanem az EU-ból, barátságos tisztelgessel magunkra hagynak. Ennek ellenére az éjszaka mégsem sikerül

éppen tökéletesen: a leszálló repülőgépek a fejünk felett húznak el, de bárcsak a gépek hangját hallanánk, mert mindez semmi az Indiai-óceán felől érkező hullámok dübörgéséhez képest, és a szél úgy átnyomja a homokot a vékony sátorponyván, hogy légutaink is erősen elhomokosodnak reggelre.

A szultán palotája sem az ég felé tör, hanem egy mértéktartóan alacsony, modern iszlám eleganciát sugárzó épület ad otthont az uralkodónak. A nyüzsgő várost szinte már magunk mögött hagyjuk, mire a palotához érünk, noha a középkorban barna hegyeivel és jól védhető öbleivel épp ez a rész volt a település ősi magja. Az ománi szultánok egy időben jobban érezték magukat Afrikában, mint itt, ezért a

19. században áttették székhelyüket Zanzibarra, és később is szívesebben tartózkodtak az ország déli részén fekvő, némileg csapadékosabb Szalála környékén. Így a jelenlegi palota Kábúsz szultán egyik ajándéka – saját magának –, mely 1972-ben épült. A másik ajándék – ezúttal a népnek – a róla elnevezett Nagymecset, ám az csak a főváros másik végében fért el, és 2001-ben készült el. Előterének tükörsimára súrolt kövezete szinte korcsolyapályának tűnik, bent viszont dupla szőnyegen járhatunk – természetesen szigorúan mezítláb. A belső tér hatalmas imaszőnyege egyetlen darabból készült, 4343 m²-es perzsa remekmű, mely 1 700 000 000 csomóból állt össze.

Földtudósok álma

Maszkattól délre a Hadzsar-hegység szorosan fut az óceánpart mellett, míg észak felé a part holdsarló alakú ívét követve, ám kissé beljebb sorakoznak a hegylancok. Végül a hegység a kicsúcsosodó Musandam-félszigeten éri el a Hormuzi-szorost, mely a világkereskedelem egyik legfontosabb stratégiai szűkülete, lévén, hogy az Öböl kőolaját szállító behemót tankerek kénytelenek ezen a szoroson áthajózni.

Ahol mészkő van, ott szurdok, töbör, barlang is akad. A szurdokoknak se szeri, se száma a Hadzsar-hegységben, de „canyoning” esetén ne számítsunk arra, hogy vígan ugrálhatunk a vizesések alatti medencékbe, hiszen a meder többnyire száraz. Ám az eróziós formák és a bennük lévő hatalmas görgöttegek meggyőzően tanúskodnak az időnként lezúduló, elsőprő erejű villámárvizekről. De itt van például a Föld egyik leghatalmasabb barlangterme, a Majlis-al-Jinn (Dzsinnek Terme), melyet az 1980-as évek közepén tártak fel. Méretei akkorák, hogy még a római Szent Péter-bazilika is kényelmesen elférne benne, ha a kupolájából egy kicsit leradíroznánk. A környék pásztora persze ismerték a lyukat

korábban is, jól tudták, hogy ha ide egy kecske belesik, többet nem jön ki élve (halva sem), mivel a barlangba csak a „kupola” felől, kötélen lehet beereszkedni. Nem kérdéses, hogy előbb-utóbb a Dzsinnek Terméből is szakadéktöbör lesz, ha a fellette lévő szűk, 40 méter vastag mészkőréteg egy szép napon majd beomlik. No és persze „mészkőrajongóként” hadd említsem meg, hogy az ország legmagasabb pontja, a 3009 méter magas Jabal Shams is mészkőből épül fel. De mégis, egy vérbeli geológus nem ezek miatt jön elsődlegesen Ománba, hanem búvárkodni. A tenger fenekét csodálni. A felszínen.

Ismerős az az érzés, hogy az ember meglátva egy képet, azt mondja: ide el kell mennem, ezt fel kell kutatnom? Így jártam én is azzal a párnaláva-fotóval, amit szinte véletlenül találtam a világhálón. (A párnaláva olyan bazaltos láva, mely az óceánközepi hát-ságok mentén, a tenger mélyén nyomul a kőzetfelszínre, és a nagy nyomású, hűtő hatású tengervíz miatt egy-két gördülés után megdermed, jellegzetes, gömbölyded formákat alkotva. Egy-kettő akad be-

KISZÁRADT MÉSZKŐSZURDOK A JABAL SHAMS KÖZELÉBEN

Csak az üstben maradt egy kis állóvíz,
és a sziklára kicsapódott, fehér mészcscsík
jelzi a szurdok alján lefolyó víz útját (balra)

TENGERFENÉK A HADZSAR-HEGYSÉGBEN

Ezek a gömbölyded formák az óceán fenekén
képződő párnalávák, melyek a későbbi
szerkezeti mozgások révén kerültek
a szárazföldre

BILAD SAYT HEGYI FALUCSKA TERASZAI
A kietlen, kopár, köves Hadzsar-hegységben
üdítő látvány ez a zöld folt (balra)

A CIKK MEGJELÉNÉSÉNEK TÁMOGATÓJA AZ
STA TRAVEL

STATRAVEL.HU

TEVEHAJCSÁR, TOYOTÁBAN
Az ománi átalakulás szimbóluma

lőle Magyarországon is – például Eger-Szarvaskőnél –, de Ománban nagy kiterjedésben vizsgálható. Ennek ellenére majdnem pórul jártunk, mert elfelejtettem a kép koordinátáit felírni, és a terepen jó darabig bolyongtunk, míg végre sikerült megtalálni a helyszínt. És pont ekkor egy tisztára mosott Toyotából álló konvoj fékezett a közelünkben, szőke, barna, ősz hajú germán geológusok ugráltak ki a kocsikból, akik szintén ide igyekeztek. Hallgatók és professzorok egy „mezei” terepgyakorlaton...)

De hogyan kerül a tengerfenék a szárazföldre? 100 millió éve az Ománi-öböl helyén még egy egészen rendes óceán terült el, melynek közepén vulkáni hátság húzódott, széttolva egymástól az óceáni kőzetlemezeket. Ám a mai Arábiának, illetve Perzsiának megfelelő kontinensdarabok fokozatosan elkezdtek közeledni egymáshoz, és ez tart azóta is, mivel a Vörös-tenger kinyílása az óramutató já-

rásával ellentétes irányba forgatja az Arab-félszigetet. A szűkülő térben az óceáni kőzetlemez egy része alábukott az Arab-lemeznek, ami a dolgok rendes menetéhez tartozik, ám egy másik része feltolódott magára a szárazföldre, ami viszont sokkal ritkább jelenség. Így megtalálhatjuk itt az egykori tengerfenéket alkotó párnalávákat, de az alattuk fekvő, mélyebben megszilárdult magmás kőzeteket is, mint például a gabbrót, sőt a földkéreg és a földköpeny egykori határát jelző, úgynevezett „Moho-felületet” is. Azt a felületet, amit egyébként máshol semmilyen mélyfúrással nem sikerült elérni, mivel a szárazföldek felszíne alatt 30-40 km-rel található, de az óceánfenéktől lefelé is 5-10 km-es mélységben húzódik! Az egykori óceáni kőzetlemezek az egész Földön nincs még egy ekkora kiterjedésű és ilyen jól megőrzött, partra vetett darabja, mint itt, Ománban!

Jobb ma egy Toyota, mint tegnap egy teve

Ha a Hadzsar-hegység fővárossal ellentétes, nyugati oldalán ereszkedünk le, máris a sivatag peremén találjuk magunkat. A hegyek még a száraz légtömegekből is kisajtolnak egy kevéske nedvességet (a főgerinc környékén 300-400 mm-t), ám ez időben rendkívül egyenlőtlenül oszlik meg: néha évekig egy csepp eső sem esik, máskor jön pár napig az özönvíz. A vadik (időszakos vízfolyások) által a hegyekből leszállított kavicsos törmelék hatalmas területeket borít a hegység nyugati előterében. Az emberi megtelepedésre leginkább a száraz, kietlen sivatag és a domborzatilag szabdaltságotól mentes, keskeny zóna alkalmas, ahol még van egy kis víz, amit évezredek óta karbantartott felszíni és felszín alatti csatornákon, az ún. „falajokon” keresztül vezetnek a soványka megművelhető földekre. Nem csoda, hogy ebben a zónában magasodnak a leglátványosabb erődök (Bahla, Nizwa) is, melyek

egykor a sok százezer datolyás oázisvárosokat védtek az ellenségtől. A parti, kereskedő Ománhoz képest ez a sivatagperemi, belső Omán mindig is szegényebb vidék volt, érthető tehát, hogy a most születő turizmus jegyében helyreállított erődök berendezése meglehetősen szikár, szinte csak 3-féle tárgyra korlátozódik: puskára, párnára, kancsóra. De közülük is legfontosabb a puska – hiszen, ha nem is voltak sokan, alkalmas ellenség mindig is kínálkozott.

Alighanem ománi kóborlásunk legerősebb szimbolikus töltéssel bíró jelenete az a pillanat volt, amikor a sivatag peremén velünk szemben feltűnt egy cserzett arcú, szakállas, öreg arab által vezetett Toyota, méltóságteljes gyalogtempóban haladva, miközben mögötte az autóhoz pányvázva négy teve lépkedett egykedvűen, mint holmi rabszolgák, akiknek a szolgálatára sincs immár szükség. A si-

vata új hajója egyértelműen a Toyota pickup. Ez is mindenhol elmegy, és „öt” is csak néha kell „itadni”. Egy olyan országban, ahol 1 liter gázolaj éppen annyiba kerül, mint 1 liter ivóvíz! Persze azért szükség van még a jó, öreg tevékre, a turisták például szívesen felülnek rájuk, és az ingyencsek szerint a tevehús sem megvetendő. Végül a legnemesebb tevéket a versenyek kedvéért tartják, amelyek még napjainkban is népszerűek. De a mindennapi életben már nem nélkülözhetetlen társai a beduinoknak. (Ellentétben a Toyotával, mely minden kecs-

kepásztor, ház és sátor mellett feltűnik. Egyik igen csak furcsa tapasztalatunk az volt, hogy még a koldus is dzsipből szállt ki hozzánk pénzt kéregetni.)

A háziállatok bizonyos fokú tisztaságára a pásztorok mindig is ügyeltek. Nos, a hagyományok jegyében a szultán elrendelte, hogy a mai gép-állatokat is tisztán kell tartani, így akinek piszkos, mosdatlan az autója, rendőri bírságra számíthat. A büntetést mi is igyekszünk elkerülni, ezért a benzinkutaknál „háremhölgyeink” többé-kevésbé alapos mosdatásban részesítik bérelt autónkat.

Csodálatos halfogás – a sivatag peremén

A híres Rub' al Háli a Föld legnagyobb összefüggő homoksivataga. Az arab név jelentése: Üres Negyed – és valóban nincs is itt semmi, csak homok és kavics. Meg egy kis kőolaj, de az voltaképp mellékes. Még szerencse, hogy Ománnak is jutott egy darabka az Üres Negyedből, mert ezáltal ő is kőolaj-termelő országgá válhatott.

A nagy sivatag árnyékában azonban van itt még egy kisebb, de azért szintén nem megvetendő homoksivatag, a Wahiba. Északi részén hatalmas, hosszanti dűnék magasodnak, melyek az uralkodó

széliránnyal párhuzamosan fejlődtek ki. Ez jelen esetben a monszunszeleket jelenti. A homokbuckák relatív magassága eléri a 100 métert is, miközben a szomszédos gerincek jellemzően 1-2 km távolságban húzódnak egymástól.

Beduinok ma is élnek a sivatagban. Nincs az a homokdűne, ahol a kecskék ne találnának egy kis rágcsálni való fűcsomót. Ám az állattartás jelentősége napjainkban a turizmus és az állami támogatás mellett kisebb jelentőségű. Ennek ellenére ma is szívesen vándorolnak, és láttuk, amint az aszo-

EZ NEM SZUVENÍRÁRUS...

A puska nemcsak a múltban, de a mában is elengedhetetlen kelléke egy igazi ománi férfiembernek

A WAHIBA HATALMAS, SZÉLIRÁNNYAL PÁRHUZAMOS, HOSSZANTI DŰNÉI mellett eltöppül a terepjáró. Felszínüket kisebb, néhány méter magas, másodlagos homokbuckasorok csipkézik (jobbra)

nyok napközben legszívesebben a kóház mellett felállított sátorban tanyáznak, miközben a férfiak a homokban üldögélnek a tea körül egy ponyva árnyékában, a fiatalok pedig Neymar- és Messi-mezben rúgják a bőrt a porban.

Megkapó látvány a Wahiba-sivatag déli peremén, amint a homokdűnékről kinéz az ember az óceán felé. De nicsak!, a tengeren hat dhau (régii ománi vitorlás) ringatózik, és a homokos fővenyen nyüzsögnek a sirályok. A dhauk irányából lassan két motorcsónak bontakozik ki, amint a part felé tartanak. Felsiklanak a lapos homokra, miközben a

halászok kiugrálnak a bokáig érő vízbe. A csónak orrára rögtön vontatókötél kerül, melynek másik végét egy Toyota (mi más?) húzza. Tonhal, kardhal, kis cápák kerülnek elő a roskadásig rakott csónakból. Előkerül egy másik Toyota is, melynek platójára hatalmas ponyvát terítenek, és abba rakják át a halat, alá-mellé-fölé bőven szórva a jeget. Csak most értjük meg, hogy mit üzen a sivatagban több helyen is virító tábla: „JÉG KAPHATÓ”. És az is most válik világossá, hogy a Wahiba lakói számára évezredek óta nemcsak a mostoha szárazföld, de a gazdag tenger is milyen fontos táplálékforrás.

AHOL A SIVATAG ÉS AZ ÓCEÁN ÖSSZEÉR

Sivatagi beduin szemléli kíváncsian a halászok zsákmányát, mielőtt a fogást Toyotára rakják (balra fent)

A DHAU

Az ománi halászok, kereskedők és kalózok kedvelt vitorlás hajója (jobbra fent)

„MELLÉKHELYISÉG” A HAJÓN

Képzeljük el ennek használatát kicsit viharosabb időben!... (balra lent)

A verejtékes munkát és a gyakran éhezéssel járó létbizonytalanságot egy kényelmesebb, gépekkel segített élet váltja fel Ománban is. Ezért aligha hibáztatható bárki is. Ám közben a világ egyre jobban „denaturálódik”. Vátozik az életmód, szennyeződik a környezet. Mindenesetre vigasztaljon minket az a tudat, hogy az 50 év múlva bekövetkező állapothoz képest valószínűleg majd úgy tekintünk vissza a mai helyzetre (ha megéljük), hogy ez volt a „natúrális”. ☺